

ZEHİRLİ FİKİRLER

Özgür Erdi Akbaba

Sarmaşık

Yönetmen & Senaryo: Tolga Karaçelik

Görüntü Yönetmeni: Gökhan Tiryaki

Sanat Yönetmeni: Ali Şahin

Müzik: Ahmet Kenan Bilgiç

Kurgu: Evren Luş

Oyuncular: Nadir Sarıbacak, Özgür Emre Yıldırım, Osman Alkaş,
Seyithan Özdemir, Hakan Karsak, Kadir Çermik

2014 / 104' / Türkiye

Hakkında çok yazı yazılmış olsa da hala yazılmayı hak eden bir film olmuş *Sarmaşık*. Bir yerin bir giriş bir de çıkış kapısı olur ama yönetmen seyirciyi soru işaretleriyle dolu onlarca kapının ortasında bırakıyor. Üstelik bu düşünce kaosunu tek bir mekanda çekerek yansıtmayı da başarmış. Bir gemi üstünde altı oyuncuyla dar konulu bir film çekmek hem bir cesaret işi hem de Türk sinemasının çeşitliliği de başarabildiğinin göstergesidir. Filmini kendisini seferlere çıkararak yazarlara ithaf eden yönetmen, seyircisini de bir başka sefere çıkarmayı başarmıştır.

Direkler eğik, burnumuz batmış suya;
İnsan düşmanın sillesinden kaçır ya
Soluğunu ensesinde duya duya
Ve koşar başını hiç kaldırmadan,
Gemi öyle koştu, rüzgar öyle coştı:
Kaçtık güneye hiç durmadan

Filmin en başında karakterlerin hayatlarından kesitler vererek onların gemiye neden gittiğinin gösterilmesi, mesajı oldukça açık bir şekilde veriyor. Bu giriş, klasik anlatıda klişeleşmiş, karakterlerin hayatlarına dair aldıkları kararlarındaki neden-sonuç bağlantısını kolayca kurmamızı sağlıyor. Nitekim üstte verilen, filmin girişinde kullanılan alıntı da karakterlerin hayatlarında bir şeylerden kaçtığını ima etmektedir. Ancak bu kısa kısa sahnelerin oyuncuların neye neden baktığını anlamadığımız kameraya bakışlarıyla kesilmesi seyirciye verilen ilk soru işareti diyebiliriz. Şiir sayesinde bu beş karakterin gemide kalmayı neden tercih ettiğini de dolaylı yoldan tahmin edebiliyoruz ancak filmde net açıklamalardan kaçınılmış. Dolayısıyla, filmin giriş bölümü karakterleri tanıtıyor gibi görünse de ardında birçok soru işareti de bırakıyor.

Birden rüzgar dindi, tüm yelkenler indi,
Yoğun bir hüznün çöktü her şeye,
Ağırlığı hissettik, rastgele sözler ettik
Sırf denizin sessizliği bozulsun diye.

Gelişme bölümünde ilmik ilmik örülen gerilimin habercisi niteliğinde ekrana yansıyor bu dizeler. Şiirde dediği gibi deniz durgun gemi durgun ancak psikolojiler yavaş yavaş çökmektedir. Edilen rastgele sözler de can sıkıntısının tahmin ettiklerinden daha büyük bir çıkmaza gittiğini göstermektedir. Cenk'in (**Nadir Sarıbacak**) anlamsız hayvan taklidi, aynada kendi kendine konuşarak garip hareketler yapması gibi boşluğa düşmüş insan hallerini yansıtmaktadır.

Gemide gerilim ve sıkıntı arttıkça oyunculuklar zirveye tırmanıyor. Gelişme bölümüyle birlikte karakterlere dair soru işaretleri de artar. Örneğin, ailesinin yanına dönmek için ısrar eden Nadir'in sonrasında gemide kalmaya ikna olması yeterince açıklanmamış. Gemide olup biten her şeye, Cenk'in saçmalıklarına bile ifadesiz yüzüyle kayıtsız kalan Kürt karakteri gerçekçi olmayan tek karakterdir. Gemide işlevsiz gibi görünen bu karakteri yönetmenin filmin içerisine mesaj vermek için koyduğu da aşikar. Öte yandan, en işe yaramaz, asalak görünen Cenk'in sayıp söverek diğerlerinin gözünü açması, filmin hikayesinin gerçekçiliğini yansıtmakta. Küfür dolu tüm bu kavgalar, "dayılanmalar" yalnızca bir güç savaşı değil aynı zamanda erkeklik taslama göstergesidir. Bu yüzdendir ki Cenk'e İsmail'in ettiği küfür, Cenk için bir çeşit takıntı haline gelir. Bu ve benzeri birçok yönüyle film, sadece bir sistem eleştirisi olmaktan çıkar ve insan çeşitlerini kapsayan tayfasıyla bir Türkiye mikrokozmosu oluşturarak bireyleri de eleştirir.

Çaresizliklerinin sebebinin karakterlerin kafasına dank ettiği sahneler de ustaca canlandırılmış. Zayıf karakterlerden biri olarak görünen Nadir, Beybaba'ya bozulan ilk kişidir aslında. Mutfaktan dışarıya sıçrayan Cenk-İsmail kavgasında olanları sessizce izleyip ortadan kaybolan Beybaba, Nadir'i hayal kırıklığına uğratar. Bu sebeple de Nadir, üzerinden bir süre geçmiş olmasına rağmen Beybaba'nın telefon konuşmasını Cenk ve Alper'e anlatır. Ardından gelen Beybaba'nın kamarasından kovulmaları ve Beybaba'nın kendini kamarasına kilitlemesi artık herkesin geminin "sintinesi" olduğuna dair şüphe duymasına yol açar. Fakat yönetmen bu dönüm noktalarını oyuncuların bir anda duraksayan bakışlarıyla anlatmakla yetinmiş.

Film, bozuk bir sistem nasıl ayakta tutulmaya çalışılır sorusunun alternatif cevaplarını göstermektedir. Beybaba karakteri bu bozuk sistemi devam ettirmeye çalışan otorite. Sistemi devam ettirmenin iki yolu vardır: Birincisi, sistemin ufak parçalarına kendilerini önemli hissettirme aldatmacası. Beybaba, hem İsmail'e hem Nadir'e onun "gözü kulağı" olmaları görevini vererek zaten beybabaya karşı zayıf olan bu iki karakteri sistemin lehine kullanmaktadır. İkinci yol ise güç mesafesini arttırmaktır ki bu da Beybaba'nın özellikle Cenk ve Alper üstünde uyguladığı yöntem. Sucuktan haberi olmamasına sinirlenen Beybaba, gemicileri azarladığı sahnede merkeziyetçiliği ve hiyerarşiyi üstüne basa basa dayatıyor. Beş kişinin kaldığı, işin gücün olmadığı bir gemide hala ast-üst dayatması peşinde koşuyor. Beybaba'nın karakterizasyonu her türlü güç kaynağını kapsamakta. Gür

sesiyle, cüssesiyle, bıyıklı sert ifadeli Türk babası görünümüyle kişilik kaynaklı güç unsurları, geminin kaptanı olmasıyla kazandığı makam gücü bir bütün içinde karakteri ele geçirmiş ve tek boyutlu olmasına sebep olmuştur. Yasal dayanak sunarak adamları gemide tutmaya çalışırken bir türlü ödenmeyen maaşları da vaat ediyor. Devlet, sistem, iktidar, baba... birçok kavramın yerini tutabilecek Beybaba karakteri kapitalizmin beslediği gücün bir resmi niteliğindedir.

Nasıl ıssız bir yolda yürürken birisi
Adımlarını korku ve dehşetle atar
Ve dönüp ardına baktıktan sonra
Çevirip de başını bakmazsa tekrar
Çünkü bilirse bir adım gerisinde
Kendisini izleyen bir şeytan var

Bu alıntıyla başlayan sonuç bölümü kısa olmasına rağmen çarpıcı. Cenk'in Beybaba'ya artık açıkça tehditler ve küfürler savurduğu, dört gemicinin toplanıp mutfakta kavga ettiği sahne ise tek kelime ile müthiş. İsmail'in sayıp söven Cenk'e bakan, sanki her şeyi daha yeni anlıyormuş gibi şaşırılmış gözleri kuşkusuz ki tüm tayfa için bir kırılma noktasının işareti. Filmin adı, sonuna etki etmiş aslında. Karakterlerin bireysellikten kendi güç ve erkeklik hırslarından çıkıp kolektivizme adım atması bir sarmaşık gibi yayılıyor. Seyircinin beklediği o son, İsmail'in kaçırıldığı bakışlarıyla muallakta bırakılsa da İsmail'in Cenk'e karşı çıkmadığı ilk sahne olmasıyla sarmaşığın onu da sardığını gösteriyor. Birçok izleyiciye film yarım bırakılmış hissi veren bu ani son, gerilimi tadında ve yorumu da seyirciye bırakmış.

Filmin soru işaretlerini farklı noktalardan incelediğimizde gerilime en büyük katkısı karakterlere dadadan sanrılarda buluyoruz. “Kürt’ün hayaleti”nin gemide dolanması, sözde ıslak ayak izlerini seyircinin görmemesi bu karakteri iyice gerçeküstü konuma getiriyor. Aniden çıkıp her yeri saran sarmaşıklar ne, bunları sadece Nadir mi gördü, o salyangozlar ne demek, delirmiş gibi davranan Cenk mi sadece salyangozları gören?... Tüm bu soru işaretlerine dışavurumcu yorumlamalar ya da gemiye sarmaşık gibi yayılan paranoya açıklama olarak getirilebilir elbette.

Filmin akışını üçe bölen şiirler, ki **Samuel Taylor Coleridge**’ın **Yaşlı Gemici**’sinden alıntıdır, seyircinin beklentisini arttırırken aynı zamanda giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine tematik fikirler katıyor. Geminin o çirkin soğuk metal yüzünün ışık ve gölgenin etkili ancak doğal bir şekilde kullanılarak yansıtılması ve yavaş olmasına rağmen huzursuzluk veren müzik bütün olarak ele alındığında mükemmel bir uyum içinde filmin atmosferini güçlendiriyor. Film ve yönetmen kadar sinematografinin de detaylıca incelenmesi gerekiyor. Dünya sinemasında birçok görüntü yönetmeninin işlerini imrenerek izliyoruz ama **Gökhan Tiryaki**’nin başarısının onlardan altta kalan bir yanı yok. Öyle ki **Sarmaşık**’tan birçok kare akılda kalıcı birer manzara niteliğinde. Mükemmel oyunculuklar, gerçekçi diyaloglar, sinematografi, müzik, mekan... hepsini dengeli bir biçimde harmanlamayı başaran yönetmenin en çok tebrik edilmesini gerektiren unsur gerilim ve dram, gerçekçilik ve gerçeküstücülük dengesini kurabilmesidir.